

СЕКЦІЯ 5 РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 338.43:330.3

Хринюк О.С.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки і підприємництва
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Дергалюк М.О.
аспірант,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ІНТЕГРОВАНІ АГРОПРОМИСЛОВІ СТРУКТУРИ: СУТНІСТЬ ТА ПРИНЦИПИ УТВОРЕННЯ

У статті досліджуються інтегровані агропромислові структури як фактор розвитку агропромислового комплексу (АПК) регіонів. Встановлено, що інтеграція агропромислових структур розглядається як цілеспрямований процес зближення інтересів, зміцнення виробничо-господарських зв'язків і відносин шляхом з'єднання частин в єдине ціле, тобто об'єднання сільськогосподарських і промислових виробників, яке здійснюється за допомогою певних організаційних, економічних і правових механізмів та методів, а також характеризується зв'язком окремих диференційованих частин і функцій системи загалом; відносини, що виникають між інтегрованими структурами та різними суб'єктами національної економіки. Визначено принципи утворення інтегрованих агропромислових структур. Проаналізовано рейтинг інтегрованих структур в Україні за обсягом земельного банку. Встановлено, що функціонування інтегрованих структур в АПК регіонів сприяє отриманню позитивного синергетичного ефекту.

Ключові слова: агропромисловий комплекс регіонів, інтеграція, інтегровані агропромислові структури, розвиток, принципи утворення.

Хринюк А.С., Дергалюк М.А. ИНТЕГРИРОВАННЫЕ АГРОПРОМЫШЛЕННЫЕ СТРУКТУРЫ: СУЩНОСТЬ И ПРИНЦИПЫ ОБРАЗОВАНИЯ

В статье исследуются интегрированные агропромышленные структуры как фактор развития агропромышленного комплекса (АПК) регионов. Установлено, что интеграция агропромышленных структур рассматривается как целенаправленный процесс сближения интересов, укрепления производственно-хозяйственных связей и отношений путем соединения частей в единое целое, то есть объединения сельскохозяйственных и промышленных производителей, которое осуществляется с помощью определенных организационных, экономических, правовых механизмов и методов, а также характеризуется связью отдельных дифференцированных частей и функций системы в целом; отношения, возникающие между интегрированными структурами и различными субъектами национальной экономики. Определены принципы образования интегрированных агропромышленных структур. Проанализирован рейтинг интегрированных структур в Украине по объему земельного банка. Определено, что функционирование интегрированных структур в АПК регионов способствует получению положительного синергетического эффекта.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс регионов, интеграция, интегрированные агропромышленные структуры, развитие, принципы образования.

Hrynyuk A.S., Derhalyuk M.O. INTEGRATED AGRO-INDUSTRIAL STRUCTURES: ESSENCE AND PRINCIPLES OF FORMING

This article investigates integrated agro-industrial structure as a factor for the development of the agroindustrial complex (AIC) regions. It has been found, that integration of agroindustrial structures is considered as a purposeful process of convergence interests, strengthening industrial and economic connections and relationships by combining parts into a whole, that is combining agricultural and industrial producers, which by means of certain organizational, economic and legal mechanisms and methods and characterized the communication some of differentiated parts and functions of the system as a whole, and also relations, arising between the integrated structures and different subjects of national economy. It has been determined the principles of formation the integrated agroindustrial structures. It has been analyzed rating of integrated structures in Ukraine by terms of land bank. It has been substantiated, that the functioning of the integrated structures in agricultural regions helps to ensure a positive synergy effect.

Keywords: agroindustrial complex regions, integration, integrated agroindustrial structure, development, principles of formation.

Постановка проблеми. В сучасних умовах функціонування економіки України напрямом інвестиційно-інноваційного розвитку АПК регіонів може бути створення інтегрованих структур. Такі структури допомагають сільськогосподарським підприємствам, кооперативним та фермерським господарствам залучати матеріально-технічні ресурси та отримувати послуги агросервісних підприємств тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку АПК досліджено в працях багатьох учених-економістів та практиків. Значний внесок у вирішення цієї проблеми зробили В.Г. Андрійчук, В.М. Бондаренко, Я.К. Білоусько, П.І. Гайдуцький,

В.П. Галушко, М.В. Газуда, М.В. Гладій, Ж.В. Дерій, М.Я. Дем'яненко, М.М. Ільчук, О.А. Єрмоленко, М.Ф. Крапивко, М.А. Лендел, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, Г.М. Підлісецький, В.В. Россоха, О.Ю. Чубукова, В.П. Ситник, В.П. Яковенко та інші науковці.

Проблемам створення та функціонування інтегрованих агропромислових структур присвячено праці П.П. Борщевського, В.М. Гейця, Л.В. Дейнеко, В.А. Ільяшенко, А.С. Лисецького, І.І. Лукінова, П.Т. Саблука, В.М. Трегобчука, М.А. Хвесика, М.Й. Хорунжого, М.Г. Чумаченко та інших українських вчених.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на велику кількість наукових публікацій, що підкреслює актуальність цього дослідження, проблеми розвитку АПК регіонів залишаються невирішеними, зокрема, за рахунок створення та функціонування інтегрованих агропромислових структур.

Мета статті полягає у дослідженні інтегрованих агропромислових структур як фактору розвитку АПК регіонів. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: визначити сутність поняття «інтегрована агропромислова структура»; з'ясувати принципи їх утворення; проаналізувати рейтинг інтегрованих структур в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перед тим, як розглянути специфіку інтегрованих агропромислових структур, на наш погляд, доречно визначити, що розуміється під цим терміном. Ми погоджуємося із науковцями [1–9], які вважають, що ця економічна категорія необхідно розглядати з трьох точок зору, а саме:

1) як процес зближення і/або з'єднання галузей сільського господарства і промисловості, зміцнення виробничих зв'язків і економічних відносин між ними, зокрема, шляхом об'єднання їх загальних функцій, розроблення загальної стратегії і спільних програм, що приводить до органічного синтезу цих сфер національного господарства, їх гармонійної соціально-економічної єдності;

2) як механізми або методи, за допомогою яких здійснюють зближення і/або об'єднання учасників агропромислового виробництва в єдиний виробничо-

господарський організм; організаційна, правова сторона діяльності учасників об'єднаних структур, механізми або методи визначаються як організаційна оформленість інтеграції та представляються внутрішнім простором, в межах якого відбуваються зміни економічних параметрів взаємовідносин учасників, що характеризуються особливостями побудови цілісних інтегрованих структур і характером функціонування та взаємодії частин в складі цілого;

3) як відносини, що виникають між інтегрованими структурами та різними суб'єктами національної економіки в процесі поділу праці, що безпосередньо пов'язані з розвитком і вдосконаленням виробництва, зовнішнім впливом на систему тощо.

Отже, інтеграція агропромислових структур розглядається як цілеспрямований процес зближення інтересів, зміцнення виробничо-господарських зв'язків і відносин шляхом з'єднання частин в єдине ціле, тобто об'єднання сільськогосподарських і промислових виробників, яке здійснюється за допомогою певних організаційних, економічних, правових механізмів і методів та характеризується зв'язками окремих диференційованих частин і функцій системи загалом, а також відносини, що виникають між інтегрованими структурами та різними суб'єктами національної економіки.

Інтегровані структури АПК утворюються з урахуванням таких принципів:

1) принцип добровільності, доцільності та економічного інтересу під час об'єднання суб'єктів;

2) принцип пріоритетності загального інтересу інтегрованої структури над інтересами одиничних

Таблиця 1

Рейтинг інтегрованих агрокомпаній України за 2012–2016 роки

Назва інтегрованої агроструктури	Регіони діяльності	Місце за рейтингом/обсяг земельного банку, тис. га. землі				
		2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
“Ukr Land Farming”	22 регіони	1/532	1/670	1/670	1/654	1/654
«Агропросперіс (NCH)»	всі регіони, окрім АР Крим	2/400	3/40	3/400	2/430	2/430
«Кернел Групп»	Тернопільська, Одеська, Миколаївська, Кіровоградська, Черкаська, Полтавська, Сумська, Чернігівська, Харківська, Дніпропетровська, Хмельницька	3/366	2/405	2/405	3/390	3/390
«Миронівський Хлібопродукт»	Київська, Черкаська, Полтавська, Сумська, Дніпропетровська, Донецька, Херсонська, Вінницька, Івано-Франківська, АР Крим	5/280	4/315	4/320	4/360	4/370
«Українські аграрні інвестиції»	у 16 регіонів, найбільші площі у Чернігівській, Кіровоградській, Сумській, Полтавській, Чернівецькій	6/260	6/260	5/261	5/261	5/261
«Айстра-Київ»	Полтавська, Харківська, Вінницька, Хмельницька, Тернопільська, Житомирська	7/245	7/245	7/245	6/245	6/250
«Мрія Агрохолдинг»	Тернопільська, Хмельницька, Івано-Франківська, Чернівецька, Львівська	4/295	5/295	6/320	7/180	7/180
«Індустріальна молочна компанія»	Полтавська, Чернігівська, Сумська	12/123	11/129	11/137	9/136	8/136
«Агрейн»	Центральний, Північний та Південні регіони України	16/100	15/100	12/130	10/130	9/127
«УКРПРО-МІНВЕСТ-АГРО»	Вінницька, Житомирська, Черкаська, Полтавська, Дніпропетровська, Кіровоградська	–	–	–	11/122	10/122
“Harv East”	Донецька, Запорізька, Черкаська, Житомирська, АР Крим	8/220	8/204	8/197	17/97	15/97
«Агротон»	Луганська, Харківська	9/209	9/160	9/151	13/108	12/108
“Sintal Agriculture”	Харківська, Херсонська	10/150	10/150	10/150	8/150	17/82

Джерело: складено автором на основі [10], дані на початок року

суб'єктів, при цьому загальний інтерес не виступає прямою сукупністю інтересів окремих учасників;

3) принцип пропорційності розвитку всіх суб'єктів у складі інтегрованих структур, що відповідає вимогам безперервності і оптимальності технологічного процесу за умов розширеного відтворення;

4) принцип виділення базового структуроутворюючого інтегратора у структурі залежно від складу учасників, концентрації капіталу, функціонального змісту, яким може виступати фінансова компанія, переробне підприємство тощо;

5) принцип поєднання юридичної самостійності з внутрішньою комерціалізацією відносин у структурі на основі економічної регламентації розподілу підприємницького доходу;

6) принцип організаційно-технологічної єдності і внутрішньої економічної взаємодії в межах технологічних контурів інтегрованої структури.

На наш погляд, для інноваційного-інвестиційного розвитку АПК регіонів найважливішу роль відіграє саме вертикальна інтеграція як інтеграція підприємств різних галузей АПК регіонів, а не горизонтальна, що є об'єднанням сільськогосподарських підприємств з метою створення сфер переробки, матеріально-технічного обслуговування, баз зберігання сільськогосподарської продукції та її продажу.

Проаналізуємо рейтинг інтегрованих агропромислових структур в Україні (див. табл. 1) за обсягом земельного банку.

Отже, представлені у табл. 1 дані ілюструють, що за досліджуваній період перше місце за рейтингом національного агропорталу латифундистів [10] посідала інтегрована агрокомпанія "Ukr Land Farming", друге та третє місце – «Агропросперіс (НСН)» та «Кернел Групш». У 2012–2016 роках у першій п'ятірці агрокомпаній не відбувалося змін, за винятком холдингу «Мрія Агрохолдинг», який у 2012 році посідав четверте місце, а у 2016 році спустився на сьоме. Що стосується менших за обсягом земельного банку агрохолдингів, то зміна їх позицій у рейтингу є більш відчутною.

Ми погоджуємося з науковцями [1; 3; 5, с. 3; 7, с. 130], які доводять, що функціонування інтегрованих структур в АПК регіонів дає можливість отримати позитивний синергетичний ефект, що сприяє розвитку АПК регіонів за рахунок:

– акумулювання фінансових ресурсів для спрямування їх на вирішення першочергових завдань;

– оздоровлення фінансового стану суб'єктів АПК регіонів;

– інтегрування в єдиний безперервний ланцюг виробництва, переробки, зберігання й торгівлі з найменшими витратами та виключенням посередників;

– підвищення конкурентоспроможності продукції та виходу її на нові ринки;

– зниження трансакційних витрат за рахунок використання інноваційних технологій тощо;

– підвищення контролю над використанням виробничого потенціалу, технологією виробничого процесу, трудовою дисципліною робітників тощо.

Висновки. Проведене дослідження конкретизації сутності поняття «інтегровані агропромислові структури» з точки зору цілеспрямованого процесу зближення інтересів їх учасників шляхом з'єднання частин в єдине ціле; економічних і правових механізмів та методів, які характеризують функціону-

вання структур як системи загалом; а також відносин, що виникають між інтегрованими структурами та різними суб'єктами національної економіки дало можливість встановити принципи їх утворення. Створення та функціонування вертикальних інтегрованих структур зумовлені необхідністю усунення вартісних диспропорцій під час виробництва та розподілення створеного у сільському господарстві продукту. Вертикальні інтегровані агропромислові структури сприяють ефективному управлінню структур; розширенню відтворення; посиленню централізації координації та субординації суб'єктів структур; використанню інноваційних технологій; виходу товаровиробників на нові, зокрема міжнародні, ринки.

Велике значення для розвитку інтегрованих структур АПК регіонів має державна та регіональна підтримка, особливо у створенні необхідного для їх розвитку ресурсно-фінансового забезпечення, шляхом підтримки процесу формування інтегрованих структур, зниження адміністративних та корупційних бар'єрів підприємницької діяльності, підвищення ефективної взаємодії державних інститутів з бізнес-структурами.

Проведене дослідження конкретизації сутності поняття «інтегровані агропромислові структури» та здійснений аналіз рейтингу інтегрованих структур в Україні за обсягом земельного банку у 2012–2016 роках сприятимуть проведенню дослідження впливу функціонування інтегрованих агропромислових структур на розвиток АПК регіонів та обґрунтуванню заходів з підтримки інтегрованих агропромислових структур на регіональному рівні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вертикальна інтеграція у системі стратегічних цілей аграрної політики держави / Актуальні проблеми економіки АПК: [колективна монографія] / за ред. Д.К. Семенди, О.І. Здоровцова. – Умань: Сочінський, 2009. – 135 с.
2. Лещева М.Г. Развитие интеграционных процессов в аграрной сфере экономики / М.Г. Лещева, В.И. Трухачев. – Ставрополь: АГРУС, 2008. – 308 с.
3. Лукінов І.І. Вибрані праці: у 2 кн. / І.І. Лукінов. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – Кн. 2. – 2007. – 385 с.
4. Андрійчук В.Г. Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 3–9.
5. Макаренко П.М. Інтеграція як фактор підвищення економічної ефективності сільського господарства / П.М. Макаренко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. Науково-виробничий фаховий журнал. – 2011. – № 3. – С. 3–8.
6. Нестерчук Ю.О. Особливості створення та функціонування агрохолдингів / Ю.О. Нестерчук // Зб. наук. праць Луганського національного аграрного університету. – 2009. – № 90 / 94. – С. 123–128.
7. Одінцов О.М. Механізм синергії в кластерних формуваннях підприємств агропромислового комплексу / О.М. Одінцов // Бізнес-Інформ. – 2012. – № 5. – С. 130–133.
8. Олійник О.О. Становлення підприємств холдингового типу у сільському господарстві України: теоретичний аспект / О.О. Олійник, Т.І. Олійник // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 1 (25). – С. 73–77.
9. Паска І.М. Організаційно-економічні передумови функціонування кооперативно-інтеграційних формувань в АПК: світовий досвід та українські реалії / І.М. Паска // Сталій розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2013. – № 1 (18). – С. 301–305.
10. Топ 100 латифундистів України / Latifundist – національний агропортал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://latifundist.com/rating/top100#133>.